

Роля на груповата работа в ерготерапията за оптимизиране дейността баланс при лица с умствена изостаналост

Йовка Христова, Лилия Тодорова

Role of group work in occupational therapy for optimizing occupational balance of persons with learning disabilities: *The report reflects the results of an empirical study carried out among a group of eight persons with learning disabilities aged between 20 and 26 years, attending a daily center. The aim of the study was to investigate the role of group work in optimizing their occupational balance. Analysis of results indicates that providing opportunities for shared participation in various activities in the three spheres of occupation is a significant positive factor for optimizing the occupational balance of young people with learning disabilities, improving their quality of life and achieving a sense of health and wellbeing.*

Key words: *occupational therapy, group work, learning disability, occupational balance.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Здравето е фундаментално общочовешко право на цялостно личностово благосъстояние – физическо, духовно и социално [2]. Приоритетна роля в осигуряването му има реализацията на дейността природа, присъща на всеки човек. Единствено в и чрез извършването на дейности са постижими позитивни промени и в хората, и в техния живот.

Правото на здраве има стойност и смисъл само ако за реализирането му се създават възможности, пред които всички членове на общността са равноценни и равнопоставени. Но в действителност значителна част от лицата с умствена изостаналост са в състояние на продължителна дейностна депривация и дейностен дисбаланс – основна предпоставка за ниското качество на техния живот [4].

Осигуряването на възможности за участие в балансирани, желани, смислени и значими за човека дейности, чието изпълнение допринася за постигане чувство за здраве и благополучие [4], е съдържание, цел и смисъл на ерготерапията. Именно с тази своя уникална помагача роля тя е изключително ценна за хората с нарушения в когнитивните, комуникативните, социалните и двигателните умения.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Настоящият доклад отразява резултатите от емпирично проучване, проведено сред група от осем лица с умствена изостаналост – две жени и шестима мъже на възраст между 20 и 26 години, всички неработещи, несемейни, живеещи при родителите си и посещаващи дневен център за лица с интелектуални затруднения.

Целта на проучването бе да се изследва ролята на груповата работа в ерготерапията за оптимизиране дейността баланс при лица с умствена изостаналост като решаващ фактор за повишаване качеството на живот и постигане чувство за здраве и благополучие [4].

Задачите, чрез чието изпълнение се постигна целта, бяха следните:

1. Изработване методика за емпиричното изследване.
2. Практическо приложение на методиката.
3. Ерготерапевтичен и статистически анализ на резултатите.
4. Формулиране на изводи и препоръки.

Хипотезата на изследването изрази становището, че осигуряването на възможности за споделено участие в разнообразни и предпочитани дейности от трите дейностни сфери е значим позитивен фактор за оптимизиране дейността баланс при лицата с умствена изостаналост, подобряване качеството на живота им и постигане на чувство за здраве и благополучие [4].

Организация на изследването и изпълнение на задачите

Емпиричното проучване е проведено в периода от 13 март 2015 г. до 14 юни 2015 г.

По първа задача бе изработена комплексна изследователска методика, включваща:

- ДНЕВНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ – ерготерапевтично средство за оценка състоянието на дейността баланс;
- INTEREST CHECKLIST UK (Adapted Version) – ерготерапевтично средство за оценка на дейностните интереси и предпочитания;
- ЕРГОТЕРАПЕВТИЧНА ПРОГРАМА ЗА ГРУПОВА РАБОТА.

В изпълнение на втора задача двете оценъчни средства бяха приложени през втората половина на месец март 2015 г. ДНЕВНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ е използвано за установяване състоянието на дейността баланс преди ерготерапевтичната интервенция, а INTEREST CHECKLIST UK (Adapted Version) – за идентифициране на желаните и значими дейности както за отделните членове, така и за групата като цяло.

Приложението на ЕРГОТЕРАПЕВТИЧНАТА ПРОГРАМА се осъществи през периода 1 април – 3 юни 2015 г. В нея бяха включени 20 групови сесии на разнообразна тематика: подреждане на дома и поддържане на хигиена, безопасно ползване на домакински електроуреди, гладене, готвене, сервиране и естетично подреждане, споделяне избор на професия и форма на заетост, благотворителни дейности, изработка на аксесоари, фъкане, изработка на готварски облекла, производство на хартия, разходка и спортуване на фитнес-уредите в парка, екскурзия сред природата и екоакция, подготовка на костюми и участие в карнавал. Водещата дейност бе съпроводена с допълнителни игрови дейности, както и празнуване на рождени дни, изработване на картички, календар и компютърен фотоколаж, грижа за цветна градина, ритъм-занимание и др.

На 4 и 5 юни чрез повторно използване на ДНЕВНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ бе оценено изходното състояние на дейността баланс след провеждането на груповите дейности.

Съобразно трета задача, получените резултати бяха подложени на ерготерапевтичен и статистически анализ за времето между 6 и 13 юни 2015 г.

Във връзка с четвърта задача между 13 и 15 юни 2015 г. бяха формулирани изводите и препоръките.

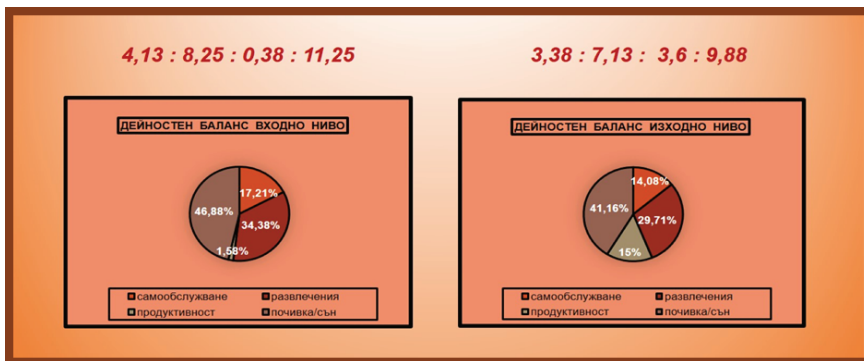
Ерготерапевтичен анализ на резултатите

Чрез приложение на ерготерапевтичното средство за оценка INTEREST CHECKLIST UK (Adapted Version) и обобщение на получените индивидуални резултати бяха идентифицирани дейностите, към чието изпълнение групата проявява най-голямо предпочитание – готварство, градинарство, пътуване, къмпинг, фотография, дартс, тенис на маса, рисуване, посещение на галерия, музикални занимания, пеене, доброволчество. Така бе осигурена ценната информация, нужна за изработване на такава ерготерапевтична програма за групово работно, чието съдържание адекватно отразява изразените дейностните интереси.

Успешното изпълнение на желаните и значими за групата дейности от програмата, както и удовлетворението от него, могат да бъдат обяснени с високата вътрешна мотивация, активността и проявената максимално възможна самостоятелност при всеки от участниците във всяка от общо 60-те проведени дейности, балансирано съчетани в 20 групови сесии.

Резултатите от двете приложения на оценъчното средство ДНЕВНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ имаха особено значима информативна функция при постигане глобалната цел на цялостното емпирично изследване. Сравнителният анализ между

входно и изходно състояние на равновесието в извършваните дейности осигури стабилна аргументация на водещата хипотеза. Чрез него бе доказано, че груповата работа в ерготерапията може действително да играе решаваща роля за позитивни промени в дейностната конфигурация и чрез тях – за подобряване качеството на живот и постигане чувство на здраве и благополучие при лица с умствена изостаналост. Както свидетелстват резултатите от сравнителния анализ, преди груповата ерготерапевтична интервенция и за членовете ѝ, и за групата, е бил характерен *дейностен дисбаланс*. Благодарение на провеждането на груповите ерготерапевтични сесии в края на проучването се установява *оптимизиране на дейностния баланс*.

Фигура 1. Сравнителен анализ на състоянието на дейностния баланс за групата преди и след провеждането на груповата работа.

Статистически анализ

Неговото провеждане бе различен, специфичен, но също изключително важен ракурс в обосноваване позитивната ролята на груповите ерготерапевтични дейности при лица с когнитивни, комуникативни, социални и двигателни нарушения. Приложението на SPSS 16 послужи за доказване на статистическата значимост на постигнатите позитивни промени. Така модерният инструментариум на приложната статистика повиши прецизността и убедителността при аргументиране хипотезата на изследването:

$$H_1 : \text{дейностен баланс /вх/} \neq \text{дейностен баланс /изх/},$$

Таблица 1 съдържа информация за статистическата значимост на промените в дейностния баланс, постигнати в груповия ерготерапевтичен процес в три от четирите основни сфери.

Таблица 1.

Доказателство на хипотезата на изследването по дейностни сфери

статистически величини	САМООБСЛУЖВАНЕ	РАЗВЛЕЧЕНИЯ	ПРОДУКТИВНОСТ	ПОЧИВКА / СЪН
Mean Difference /разлика в средните стойности/	0,75000	1,12500	- 3,25000	1,37500
Sig. (2-tailed) /коэффициент на значимост/	0,079	0,036	0,000	0,013
Sig. (2-tailed) < $\alpha = 0,05$, /условие за равнище на значимост/	0,079 > $\alpha = 0,05$	0,036 < $\alpha = 0,05$	0,000 < $\alpha = 0,05$	0,013 < $\alpha = 0,05$
статистическа стойност на промяната	Недостатъчно голяма промяна	статистически и значима	статистически значима	статистически значима
доказана хипотеза	H_0	H_1	H_1	H_1

Изводи и препоръки

Провеждането на цялостното емпирично проучване, ерготерапевтичният и статистическият анализ на получените резултати и тяхното осмисляне, доведоха до формулиране на следните изводи и препоръки:

1. Единствената хуманна алтернатива на *дейностния дисбаланс* и ниското качество на живот при хората с нарушения в когнитивните, комуникативните, социалните и двигателните умения, е *предоставяне на равни възможности за дейностно участие*, които осигуряват:

- изява на съхранения потенциал в желани и значими за личността, дейности и роли, удовлетворяващи най-важните ѝ потребности;
- житейска независимост, постижима съобразно способностите;
- оптимален дейностен баланс като приоритетен фактор за повишаване качеството на живот и постигане чувство за здраве и благополучие.

2. Благодарение на терапевтичните ѝ достойнства, груповата работа [5] има потенциал на един от най-убедителните аргументи за *уникалната помагача роля на ерготерапията*. Груповата интервенция, базирана на специфичния за ерготерапията *дейностен подход*, може да бъде сред най-ефективните стратегии за оптимизиране дейностния баланс при лица с умствена изостаналост, подобряване качеството на живота им и постигане чувство на здраве и благополучие.

3. Изхождайки от стремежа към още по-значими резултати и устойчивост на постигнатите позитивни промени, при бъдещата работа и със същата, и с други групи, е препоръчително:

- *спечелване на семействата като котерапевти*, предоставящи възможности за балансирана, самостоятелна и устойчива дейностна активност в естествената домашна среда;
- *оптимизиране координацията и екипността* в работата на ерготерапевта и другите помагачи специалисти;
- по-голяма смелост и креативност на ерготерапевта – за експериментирание в повече и нови *арт* [1], *спортни занимания* и *други модерни терапевтични стратегии* [3];
- *насърчаване интеграцията* на умения и дейности в живота и средата извън центъра;
- системно изискване на *обратна връзка* – и от клиентите, и от значимите за тях представители на най-близката им социална среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Безспорно, както в груповата работа при лица с умствена изостаналост, така и във всяка друга професионално-ерготерапевтична ситуация, постигането на желаните терапевтични ефекти е обусловено от цял комплекс обективни и субективни фактори. В заключение на настоящия доклад изразяваме увереността, че един от най-значимите сред тях е терапевтичната роля на ерготерапевта. Тази често решаваща роля е функция на всички качества на помагачия специалист – и индивидуално-личностовите, и професионалните. Затова *ангажираността с ерготерапията* трябва да е израз и на *отлична академична подготовка*, но и на *съзнателно избрана посветеност, самозадълженост и усет за мисия*. Така клиентите на добрия ерготерапевт ще имат шанс за по-пълноценен живот и постигане чувство за здраве и благополучие. Защото ще се самопреживяват като значими и самостоятелни личности, деятелни в рамките на своите желания и съхранени възможности. А самият ерготерапевт ще може да изпитва удовлетворението да бъде полезен по един уникален начин, осмислящ и професионалното, и цялото му личностно битие.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Копьтин А., Арт-терапия психических расстройств, Санкт-Петербург, 2011
- [2] Национална здравна стратегия 2014-2020 г.
- [3] Пери У., Звукова терапия. Пълен наръчник за лекуване чрез човешкия глас, Издателство МОНТ
- [4] http://video.med.ubc.ca/videos/osot/faculty/cb/Muriel_Driver_Memorial_Lecture11830.pdf
- [5] [www.manybooks.org /auth/ 3943 /book /11485/yalom_irvin_d/teoria_i_praktika_grupповoy_psihoterapii](http://www.manybooks.org/auth/3943/book/11485/yalom_irvin_d/teoria_i_praktika_grupповoy_psihoterapii)

За контакти:

Йовка Христова, магистър ерготерапевт, Дневен център за деца и младежи „РАЛИЗ“, тел.: 0897/75-12-50, e-mail: iova_1966@abv.bg

Доц. д-р Лилия Тодорова, Катедра “ Обществено здраве и здравни грижи”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: litod@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.